

Szerkesztette

SZIJÁRTÓ M. ISTVÁN

AZ INDIGENÁK

AZ INDIGENÁK

AZ INDIGENÁK

Szerkesztette: Szijártó M. István

© Szerzők, 2017

© Szerkesztő, 2017

ISBN 978-963-284-857-0

www.eotvoskiado.hu

Felelős kiadó: az ELTE Bölcsészettudományi Kar dékánja

Projektvezető: Sándor Júlia

Felelős szerkesztő: Gaborják Ádám

Tördelés: Manzana Bt.

A borítót tervezte: Csele Kmotrik Ildikó

Nyomdai munkák: Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

Tartalomjegyzék

Szijártó M. István: Az indigenák a magyar politikában, 16–19. század	7
Tatjana Guszarova: Hogyan lehet „igazi magyarrá” válni? <i>Indigenatio solemnis</i> a Magyar Királyságban az első Habsburgok alatt a 16. század második és a 17. század első felében	15
Forgó András: Indigena egyháziak a 18. századi Magyarországon. A szerzetesi előjárók példája	33
Szemethy Tamás: Honosított főnemesek a 18. századi Magyarországon	49
Kökényesi Zsolt: <i>Herrenstand</i> és <i>Erbhuldigung</i> . Magyar főnemesek mint az alsó-ausztriai hódolások résztvevői a 18. század első felében	75
Nagy János: Indigenák az 1751. évi országgyűlésen	103
Szilágyi Adrienn: Indigenák és helyi társadalom. Békés megye indigena családjai a 19. század első felében	135
Pálmány Béla: A honfiúsítások alkonya a reformkori országgyűléseken	157

Tóth-Barbalics Veronika: Indigenák a főrendiházban a dualizmus időszakában	189
Ballabás Dániel: Idegen és magyar főnemesek a dualizmus kori Magyarországon	215

Forgó András

Indigena egyháziak a 18. századi Magyarországon

A szerzetesi előjárók példája¹

A magyarországi rendiség honosságát nyert külföldi tagjainak külön csoportját alkotják az egyháziak. Közülük természetesen a magas tisztséget betöltő megyéspüspökök emelkednek ki. Az ő számuk a katonai vagy közigazgatási tisztséget betöltőkhöz hasonlóan a török kiűzését követően igen megnőtt. Eger, valamint a horvát–szlavón püspökségek – a zágrábi, szerémi, zengg–modrusi – kivételével valamennyi magyarországi egyházmegye élén találunk külföldi főpapokat, de különösen Győrben és Vácott volt kiemelkedő a számuk. A legtöbb idegen származású megyéspüspök a 17. század utolsó évtizede és a Mária Terézia trónra lépése közötti fél évszázadban töltötte be tisztségét. Korábban a magyarországi püspökségek az oszmán hódítás miatt nem voltak népszerűek, az 1740-es évektől pedig egyre inkább magyar arisztokrata családok szereztek meg ezeket az egyházi javadalmakat. Beszédes adat, hogy ezt megelőzően az esztergomi prímás-érseki méltóságot betöltő három személy – Kollonich Lipót (1695–1707), Keresztély Ágost szász-zeitzi herceg (1707–1725) és Esterházy Imre (1725–1745) – közül csupán egyetlen volt magyar származású.²

A külföldi gyökerű egyházi személyek egy része csak „ugródeszkának” használta a magyarországi püspöki széket, mint Sinzendorff Fülöp Lajos győri püspök (1726–1732), aki magyarországi kitérője után Breslau püspöki székét szerezte meg. Mások teljes egyházi karrierjüket itthon futották be, mint a horvát gyökerekkel rendelkező, de osztrák kötődésű családból származó, komáromi születésű Kollonich Lipót, vagy Keresztély Ágost, aki

1 A dolgozat a 116166. témaszámú NKFI-pályázat támogatásával készült.

2 Vö. Beke (szerk.) 2003: 319–338.

ugyan több birodalmi kanonoki stallumot birtokolt, és császári biztusként 1716-tól Regensburgban tevékenykedett, püspöki széket azonban kizárólag a Magyar Királyságban nyert el: 1696-ban a győrit, majd – mint láttuk – 1707-től az esztergomi prímás-érseki méltóságot viselte (a győri püspöki székek megtartásával). A 18. század első feléből arra is találunk példát, hogy egyetlen család két tagja egymást követően foglalta el ugyanazt a püspöki széket: Althann Mihály Frigyes 1718 és 1734 között volt váci püspök – közben 1722 és 1728 között a nápolyi alkirályi címet is viselte. Halála után unokaöccse, Althann Mihály Károly követte őt a váci püspöki széken (1734–1756).³

Sok külföldi származású egyházi személyt találunk az ún. „választott püspökök” (*episcopi electi*) között is. Őket a Habsburg uralkodók, mint magyar királyok nevezték ki főkegyúri jogukra hivatkozva az egykor magyar uralom alatt lévő, de az oszmán hódítás során elveszett püspöki székekbe. A megyéspüspökökkel ellentétben két kivétellel (Belgrád, Knin) nem is nyertek pápai megerősítést, így püspökké sem szentelték őket. Mégis címzetes püspökökként tekintettek rájuk, és az országgyűlés felsőtábláján is ülés- és szavazati joguk volt.⁴ A korszakban több mint harminc ilyen püspöki cím létezett. (Ezek nem mindegyikét adományozták egyidejűleg.)⁵ Viselőik többnyire a kanonokok közül kerültek ki. Bár velük kapcsolatban semmilyen társadalomtörténeti vizsgálat nem áll rendelkezésre, a forrásokat nézve egyértelmű, hogy közülük is sokan nem magyarországi származásúak voltak.⁶

A kanonokokkal el is érkeztünk az egyházi középréteg tagjaihoz.⁷ Rajtuk kívül hagyományosan e társadalmi csoporthoz soroljuk az apáti, préposti címet viselő egyháziakat is, akik között a 18. században már egyre nagyobb számban voltak szerzetesi előjárók. Korábban ugyanis az elenyészett apátságok, prépostságok címét és birtokait egyházmegyes papoknak,

3 Bahlcke 1997: 81–103.

4 Noha az országgyűlés összetételét szabályozó törvénycikk (1608. évi koronázás előtti 1. tc.) másként rendelkezett. Vö. Szijártó 2005: 47.

5 A kérdésről bővebben: Fraknói 1895: 322–333. és Erdő 1991: 246–247.

6 Vö. Bahlcke 1997: 85.

7 18. századi politikai szerepükről: Forgó 2014: 25–38.

főként szintén kanonokoknak adományozták.⁸ Magyarországon a bencés, a ciszterci, valamint a premontrei kanonokrendhez tartozó szerzetesi intézmények előjárói viseltek apáti vagy préposti címet. Az ágostonos kanonokrend a török kiűzése után nem települt vissza az országba, így a Habsburgok más tartományaitól eltérően itt nem vett részt a 18. századi katolikus felekezetszervezésben.⁹ Mivel a bencés apátságok részben, a ciszterci apátságok és a premontrei prépostságok egészben külföldi anyapátságok tulajdonába kerültek, ezért az apátok és prépostok között a 18. század folyamán viszonylag nagyszámú idegen egyházzal találkozunk.

Az apátságok és prépostságok török kor utáni újjáépülése és tevékenysége jól ismert a vonatkozó szakirodalomból, ezért itt csak a legszükségesebb adatokra szorítkozom. A tihanyi Szent Ányos bencés apátság 1702 és 1716 között állt az alsó-ausztriai Altenburg monostorának tulajdonában. A Szent István királyról nevezett telki apátság 1700-tól 1881-ig a bécsi „skót” bencés apátság (Schottenstift), a zalavári Szent Adorjánról nevezett bencés apátság pedig 1715 és 1874 között a göttweigi apátság tulajdonában volt. Tehát mindegyik említett szerzetesi központ alsó-ausztriai birtokoshoz tartozott. A másik két magyarországi bencés intézmény (Bakonybél, Celldömölk) magyar előjáró irányítása alatt állt, és a század folyamán a pannonhalmi főmonostor joghatósága alá került. Tihanynak is ez lett a sorsa 1716-ban. A zirci ciszterci apátság Lilienfeld sikertelen próbálkozása után 1700-tól a sziléziai Heinrichau (ma Henrików, Lengyelország), a pásztói 1702-ben, a pilisi pedig 1712-ben a morvaországi Vellehrad ciszterci apátságának tulajdonába került. Végül 1734-ben az alsó-ausztriai Heiligenkreuz ciszterci apátja Szentgotthárdot szerezte meg. A premontreiek esetében kizárólag morvaországi apátságok léptek fel az alsó-ausztriai Pernegg sikertelen próbálkozása után: Klosterbruck (Louka) szerezte meg Jászót, Leleszt és Váradot, Hradisch (Hradisko) Csornát, Obrowitz (Zábrdovice) pedig Jánoshidát. Még három, az említett szerzetesrendekhez tartozó központ került külföldi kézbe (a ciszterci Borsmonostor, valamint a premontrei Túrje és Horpács), ezek azonban magánföldesúri alapításúak voltak, előjárójuk

8 Erről bővebben: Molnár 2006: 25–37.

9 Vö. Beales 2003: 46.

sohasem ült az országgyűlésben, így témánk szempontjából nincs jelentőségük.¹⁰

Az országgyűlés korszakunkban több törvénycikket is elfogadott a honosságot nyert külföldiekről. 1687-ben kimondták, hogy ezer vert aranyat kötelesek fizetni a kincstárba, és le kell tenniük a honossági esküt.¹¹ Ezt az összeget az 1741. évi országgyűlés kétezer aranyra emelte föl.¹² Ennek némileg ellentmondva ugyanebben az évben azonban a rendek különbséget tettek kisebb és nagyobb egyházi javadalom között, és úgy határoztak, hogy a nagyobb javadalmakat bíró püspökök, apátok és prépostok ezer, míg a kisebbek birtokosai kétszáz aranyat kötelesek fizetni. Ennek ellenőrzését pedig a Helytartótanácsra bízta.¹³

A külföldi egyháziakkal, különösen a szerzetesi előjárókkal szemben a magyar rendiség már a század első évtizedeiben is bizalmatlan volt. Legfőbb vádként azt fogalmazták meg velük szemben, hogy csak anyagi haszonszerzés miatt törekedtek a magyarországi intézmények birtoklására, és nem teljesítik azt, az adományozó okiratokban rendre felbukkanó követelményt, hogy visszaállítsák a szerzetesi életet az elenyészett apátságokban és prépostságokban, vagyis építsék újjá a templomokat és a kolostorokat, valamint biztosítsák megfelelő számú – lehetőség szerint magyarországi születésű – rendtag jelenlétét. Ezzel összefüggésben szintén a század elejétől még a katolikus klérus tagjai is rendre a külföldi apátok és prépostok ellen szólaltak fel, mert úgy vélték, hogy az egykori intézmények birtokait más, a korszellemnek jobban megfelelő szerzetesi közösségek, mindenekelőtt a jezsuiták támogatására kellene fordítani, ahogy erre korábban is volt már példa.¹⁴ A magyarországi leánymonostorok közül is többen megkísérelték a függetlenedést a külföldi anyaapátságoktól, ez azonban csak Jászónak sikerült 1769-ben.¹⁵ A feszültségeknek sok helyen végül a jozefinista egyházpolitika vetett véget: mivel az uralkodó 1782 és 1784 között feloszlatta a morvaországi anyaapátságokat, ezért rövidesen a magyarországi leány-

10 A legfontosabb szakirodalmi hivatkozásokkal: Forgó 2009: 1105–1122.

11 1687: 26. tc.

12 1741: 41. tc.

13 1741: 17. tc.

14 Bővebben: Forgó 2013a: 7–63.

15 Farkas 1902: 22.

monostorok is hasonló sorsa jutottak. Így a ciszterci pilis–pásztói apátság, valamint a premontrei prépostságok sem működhetek tovább. Ezt a sorsot az időközben függetlenné váló Jászó sem kerülhette el. Mivel viszont az alsó-ausztriai bencés és ciszterci apátságok megmenekültek a feloszlattól, ezért magyarországi leánymonostoraik is megmaradhattak. A sziléziai Heinrichau pedig már az osztrák örökösödési háború során porosz kézre került, és így (egyelőre) elkerülte a feloszlattást, ezért Zirc sem vált a jozefinista abolíció áldozatává.¹⁶

Témánk szempontjából fontos, hogy a külföldi apátságok különbözőképpen szervezték meg magyarországi szerzetesi központjaik igazgatását. Az apáti címet általában az anyamonostor előjárója viselte, és ő küldött Magyarországra adminisztrátort, illetve Zircre a konvent 1750. évi megszervezése után perjelt.¹⁷ Tihanyban és Zalaváron azonban más volt a helyzet: itt az évszázad folyamán többször helyben működő, az atyaapáttól függő helyzetben lévő magyarországi apátot (úgynevezett fiókapátot) találunk. Ennek azért van jelentősége, mert az első esetben a királyi adományt a külföldi apátság előjárója, míg Tihany és Zalavár esetében a magyarországi apát nyerte el, így a külföldi birtokosokra vonatkozó törvények is rá vonatkoztak. A premontrei prépostságok személyi állománya a vonatkozó kutatások hiányosságai miatt csak hézagosan ismert, de a rendelkezésre álló adatok alapján itt is többször előfordult, hogy az anyakonvent küldött prépostot magyarországi fiókintézményébe, így az ő nevére állították ki a királyi adományozó oklevelet, és ő volt köteles az indigenátusi eskü letételére és a díj megfizetésére.¹⁸

Dolgozatom függelékében olvasható az említett magyarországi szerzetesi intézmények előjáróinak neve, valamint az apáti cím adományozásának és a honossági eskü letételének időpontja. Az adatok legtöbb esetben a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában őrzött Királyi könyvekből származnak, amelyek az Arcanum Adatbázis segítségével online is hozzáférhetőek.¹⁹ A kutatáshoz hasznos segítséget nyújt az Illésy János és

16 Forgó 2009: 1105–1122.

17 Vö. Siptár 2009: 293–316.

18 A magyarországi premontrei prépostságokról: Kovács 1991: különösen 100–166., valamint: Farkas 1902: különösen 12–22.

19 KK.

Pettkó Béla által összeállított jegyzék, amelyben név szerint kereshetők az adományban részesült, illetve a honossági esküt tett személyek.²⁰ Az apáti cím adományozásának és az eskü letételének időpontját az apátsági források alapján néha a rendtörténeti munkák is közlik.²¹

Az adatokat szemügyre véve az alábbi megállapításokat tehetjük a külföldi származású előjárók magyarországi honosságáról, ezzel pontosítva az indigenákra vonatkozó eddigi ismereteinket. A legszembevetőbb jelenség, hogy ezeket a kisebb egyházi tisztségeket viselő személyeket nem cikkelyezte be az országgyűlés. Bár a korszak diétáin elfogadott dekrétumok utolsó törvénycikkelyeiben rendre találkozunk a honosságot nyert külföldiekkel, itt arisztokraták és püspöki, érseki méltóságot viselő (többnyire szintén arisztokrata származású) egyháziak nevét olvashatjuk. Külföldi apátok és prépostok itt nem szerepelnek. Ez azért is fontos számunkra, mert eszerint egy jövőbeni, az indigenákra irányuló kvantitatív vizsgálat nem elégedhet meg a *Corpus Juris*ban szereplő személyekkel, hiszen csak a külföldi apátokat és prépostokat felsoroló – és a premontrei prépostságok esetében szemlátomást hiányos – adatbázis e dolgozat függelékében ötvennégy nevet vonultat fel. Ehhez érdemes még hozzátennünk azt, hogy nem szerepelnek a törvénycikkekben a már említett „választott püspökök” sem, márpedig az ő számuk a vizsgált korszakban százas nagyságrendű volt. Mint láttuk, közöttük is szép számmal voltak külföldiek, tehát így a 18. századi indigena egyháziak száma még nagyobb lehetett.

A függelékben olvasható adatok alapján nyilvánvaló, hogy a 18. század első éveiben a vizsgált csoport tagjai nem tettek honossági esküt az adományozó oklevél átvételét követően. Ennek ismeretében még inkább érthető, hogy a magyar rendek miért tartották napirenden a kérdést, és miért szerepel a törvénycikkekben visszatérően a honossági eskü és a díj megfizetésének kötelezettsége.

A honosság megszerzésének elmaradása mögött nemcsak az állt, hogy az érintettek így elkerülhették az előírt, igen magas összeg kifizetését, hanem ennek elvi okai is voltak. Erről tanúskodnak a telki apátság adminisztrátorának az 1764–1765. évi országgyűlésről bécsi apátjának írt jelentései is. Ekkor ugyanis a rendek ismét napirendre tűzték a külföldi

20 Illésy–Pettkó 1895.

21 Lásd a függelék lábjegyzeteiben.

tulajdonban lévő egyházi intézmények kérdését. Az adminisztrátor azonban visszautasította, hogy a „skót” apátság szerzetesei idegenek lennének a Magyar Királyságban, hiszen a bencés rend évszázadok óta jelen van az országban, maga a telki apátság is tizenharmadik századi alapítású.²² Ebből a nézőpontból a Habsburg Monarchia más területeiről érkező szerzetesek az oszmán hódítást követően nem tettek mást, csak újjáélesztették a korábban működő szerzetesi központokat, vagyis folytatták a Mohács utáni években megszakadt munkát. Ehhez azt is hozzátehetjük, hogy a szerzetesi központok túlnyomó részének személyi állományát már középkori alapításukkor is külföldről érkezett rendtagok alkották, és az idővel létszámukban megfogyatkozott konventek Mohács előtt is kaptak külföldről utánpótlást.²³

A 18. század folyamán azonban az ismételt törvényi előírások, valamint a külföldi egyházi intézményeket ért támadások hatására a szerzetesi előjárók körében is bevett szokássá vált a honosság megszerzése: az 1740-es évektől kezdve szinte kivétel nélkül megtaláljuk a vonatkozó forrásokban a honossági eskü letételét. Az adatok azt mutatják, hogy erre rendszerint az adományozó oklevél kiállítását követően nem sokkal sor került. A század közepétől a Királyi könyvekben is általában egymást követi a két bejegyzés. Úgy tűnik, ezzel sikerült is kifogni a magyar rendek vitorlájából a szelet, mert az említett apátságok és prépostságok a jozefinista feloszlításokig, sőt mint láttuk, egyesek ezt követően is külföldi tulajdonban maradtak. Noha az országgyűlés 1741-ben olyan törvénycikket fogadott el, amely szerint az uralkodó a jövőben csak magyarokat nevez ki a magyarországi egyházi tisztségekbe,²⁴ ennek az ezt követő évtizedekben sem sikerült érvényt szerezni.

22 Forgó 2013b: 80–92.

23 Lásd a ciszterciek példáját: Hervay 1984.

24 1741: 15. tc.

FÜGGELÉK

1. A külföldi tulajdonban lévő bencés apátságok előjárói

1.1. Telki (Bécs, Schottenstift)

Faber Sebestyén bécsi apát, adományozás: 1702. IX. 25.²⁵

Fetzer Károly bécsi apát, adományozás: 1720. IX. 13.²⁶

Stadler Róbert bécsi apát, adományozás: 1750. X. 7.²⁷ Indigenátus: 1751.

I. 7.²⁸

Pointner Benno bécsi apát, adományozás: 1765. IV. 10.²⁹ Indigenátus: 1765.

V. 20.³⁰

1.2. Tihany (Altenburg)

Regondi Rajmund altenburgi apát, adományozás: 1701. VIII. 14.³¹

Reyser Ámánd altenburgi szerzetes, adományozás: 1710. VII. 30.³²

1.3. Zalavár (Göttweig)

Ludwigsdorff Emilián göttweigi szerzetes, adományozás: 1715. VI. 28.³³

Bessel Gottfried göttweigi apát, birtok átruházása: 1725. VI. 23.³⁴

Piazol Odiló göttweigi apát, adományozás: 1749. IX. 16.³⁵ Indigenátus:

1749. IX. 19.³⁶

25 KK 26. kötet 211–212.

26 KK 33. kötet 461–462.

27 KK 42. kötet 1–3.

28 KK 42. kötet 4–5.

29 KK 47. kötet 233–234.

30 KK 47. kötet 234–235.

31 Magyarország születésű. KK 25. kötet 448–451.

32 KK 28. kötet 409–411.

33 Füßy 1902: 228.

34 KK 35. kötet 289–292. A birtok átruházása Gottfried göttweigi és Emilián zalavári apát évtizedes konfliktusának lezárása. Lásd Füßy 1902: 227–236.; Lashofer 1983: 545.

35 KK 41. kötet 450–452.

36 KK 41. kötet 453.

Schaukögl Orbán göttweigi szerzetes, adományozás: 1769. III. 10.³⁷ Indigenátus: 1769. III. 17.³⁸

Janke Domonkos göttweigi szerzetes, adományozás: 1774. V. 15.³⁹ Indigenátus: 1774. VI. 4.⁴⁰

2. Külföldi tulajdonban lévő ciszterci apátságok eljárói

2.1. Pilis–Pásztó (Velehrad)

Nezorin Flórián velehradi apát, adományozás (Pásztó): 1702. XI. 6.,⁴¹ (Pilis): 1712. X. 5.⁴²

Mali József velehradi apát, adományozás (Pásztó és Pilis): 1724. X. 16.⁴³ Indigenátus: 1728. V. 7.⁴⁴

Hauch Antal velehradi apát, adományozás: 1749. VII. 21.⁴⁵ Indigenátus: 1749. VIII. 18.⁴⁶

Zuri Fülöp velehradi apát, adományozás: 1764. VI. 26.⁴⁷ Indigenátus: 1764. VII. 18.⁴⁸

2.2. Szentgotthárd (Heiligenkreuz)

Leeb Róbert heiligenkreuzi apát, adományozás: 1734. VII. 29.⁴⁹ Indigenátus: 1734. XI. 26.⁵⁰

37 KK 48. kötet 138–140.

38 KK 48. kötet 140.

39 Lashofer 1983: 545.

40 Füßy 1902: 276.

41 KK 26. kötet 227–229.

42 Békefi 1892: 514–518.

43 KK 34. kötet 660–662.

44 KK 36. kötet 116.

45 KK 41. kötet 412–414.

46 KK 41. kötet 421–422.

47 KK 47. kötet 65–66.

48 KK 47. kötet 66.

49 KK 44. kötet 226–229.

50 Dóczy 1832: 32.

Fritz Alberik heiligenkreuzi apát, adományozás: 1756. II. 2.⁵¹ Indigenátus: 1756. III. 5.⁵²
 Reutter Marián heiligenkreuzi apát, adományozás: 1790 (?)⁵³ Indigenátus: 1792. VII. 19.⁵⁴

2.3. Zirc (Lilienfeld, Heinrichau)

Újfalussy Márton lilienfeldi szerzetes, adományozás: 1660. V. 26.⁵⁵
 Braun Zsigmond lilienfeldi apát, adományozás: 1697. IX. 12.⁵⁶
 Kahlert Henrik heinrichau apát, adományozás: 1700. XII. 17.⁵⁷
 Ackermann Tóbiás heinrichau apát, adományozás: 1708. III. 17.⁵⁸
 Niklas Antal heinrichau apát, adományozás: 1723. II. 28.⁵⁹
 Regnard Gergely heinrichau apát, adományozás: 1725. XII. 13.⁶⁰ Indigenátus: 1728. VI. 14.⁶¹
 Wiesner Gellért heinrichau apát, adományozás: 1733. IX. 24.⁶² Indigenátus: 1734. V. 14.⁶³
 Rieger Kandid heinrichau apát, adományozás: 1749. V. 31.⁶⁴ Indigenátus: 1749. VI. 9.⁶⁵

51 KK 44. kötet 25–27.

52 KK 44. kötet 27–28.

53 Nincs adat az adományozásra, a heiligenkreuzi apátválasztás időpontja: 1790. XI. 10. Zlinszkyné Sternegg 1981: 503.

54 Illésy–Pettkó 1895: 180. Az eredeti forrásban a jegyzékben megadott helyen nincs bejegyzés Reutter Mariánról.

55 Magyar származású. KK 15. kötet 20–21.

56 KK 24. kötet 346–347.

57 KK 25. kötet 389–390.

58 KK 27. kötet 380–382.

59 KK 34. kötet 176–178.

60 KK 35. kötet 240–243.

61 KK 36. kötet 187.

62 KK 37. kötet 140–142.

63 KK 37. kötet 204–205.

64 KK 41. kötet 343–344.

65 KK 41. kötet 344–345.

Haschke Konstantin heinrichau apát, adományozás: 1763. IX. 20.⁶⁶ Indigenátus: 1763. X. 24.⁶⁷

Weltzel Márkus heinrichau apát, adományozás: 1779. VIII. 13.⁶⁸

3. Külföldi tulajdonban lévő premontrei prépostságok előjárói

3.1. Csorna (Pernegg, Hradisch)

Schöllingen Ferenc perneggi apát, adományozás: 1702. IV. 28.⁶⁹

Sancius Róbert hradischi apát, adományozás: 1711. II. 21.⁷⁰

Wraczlawszky Richárd hradischi szerzetes, adományozás: 1722. XII. 14.⁷¹

Indigenátus: 1728. V. 5.⁷²

Bartodeiszky Zsigmond hradischi szerzetes, adományozás: 1733. IV. 1.⁷³

Indigenátus: 1733. V. 29.⁷⁴

Nolbek Rafael hradischi szerzetes, adományozás: 1738. X. 30.⁷⁵ Indigenátus:

1738. XI. 7.⁷⁶

Schrab(a)l Tádé (József) hradischi szerzetes, adományozás: 1757. IV. 18.⁷⁷

Indigenátus: 1757. V. 3.⁷⁸

Lezák Arnold hradischi apát, adományozás: 1766. X. 25.⁷⁹ Indigenátus:

1766. XII. 10.⁸⁰

66 KK 46. kötet 433–434.

67 KK 46. kötet 459–460.

68 KK 51. kötet 119–120.

69 KK 25. kötet 540.

70 KK 28. kötet 506–509.

71 KK 34. kötet 120–121.

72 KK 36. kötet 116.

73 KK 37. kötet 39–41.

74 KK 37. kötet 60.

75 KK 38. kötet 130–132.

76 KK 38. kötet 132.

77 KK 44. kötet 324–326.

78 KK 44. kötet 327–328.

79 KK 47. kötet 613–615.

80 KK 47. kötet 615.

3.2. Jánoshida (Obrowitz)

Bartlitius Hugó obrowitzi apát, adományozás: 1715. XII. 22.⁸¹ Indigenátus: 1728. VI. 2.⁸²

Matuschka Kristóf obrowitzi apát, adományozás: 1739. V. 30.⁸³ Indigenátus: 1739. VI. 19.⁸⁴

3.3. Jászó (Klosterbruck)

Schöllingen Ferenc perneggi apát, adományozás: 1698. XII. 16.⁸⁵

[Kratochvil] Károly klosterbrucki apát, adományozás: 1700. VI. 25.⁸⁶

Fromhold Miklós klosterbrucki szerzetes, adományozás: 1710. VII. 30.⁸⁷

Unverzagt Albert klosterbrucki nyugalmazott perjel, adományozás: 1715. III. 30.⁸⁸

Tesch Károly klosterbrucki perjel, adományozás: 1720. X. 18.⁸⁹

Goldeg Miksa klosterbrucki apát, a magyarországi premontrei rendtartomány tartományfőnöke, adományozás: 1737. VII. 3.⁹⁰

Sauberer András klosterbrucki szerzetes, adományozás: 1745. VII. 17.⁹¹

3.4. Lelesz (Klosterbruck)

Schölligen Ferenc perneggi apát, adományozás: 1698. XII. 16.⁹²

[Kratochvil] Károly szentvincei [klosterbrucki] apát, adományozás: 1700. VI. 18.⁹³

Tahy Károly Ferenc klosterbrucki premontrei szerzetes, adományozás: 1711. II. 21.⁹⁴

81 KK 31. kötet 104–105.

82 KK 36. kötet 163.

83 KK 38. kötet 232–234.

84 KK 38. kötet 235.

85 KK 24. kötet 530–532.

86 KK 25. kötet 333–335.

87 KK 28. kötet 401–403.

88 KK 30. kötet 458.

89 KK 33. kötet 208–210.

90 KK 37. kötet 625–626.

91 KK 40. kötet 157–158.

92 KK 24. kötet 530–532.

93 KK 25. kötet 335.

94 KK 28. kötet 491–493.

Prauner Mátyás klosterbrucki szerzetes, adományozás: 1730. V. 10.⁹⁵ Indigenátus: 1730. V. 16.⁹⁶

Kunitz Károly klosterbrucki szerzetes, adományozás, 1734. II. 25.⁹⁷

Edling Teofil klosterbrucki szerzetes, adományozás: 1764. XII. 12.⁹⁸
Indigenátus: 1765. I. 26.⁹⁹

3.5. Váradelőhegy (Klosterbruck)

Walner Vince klosterbrucki apát, adományozás: 1713. X. 26.¹⁰⁰ Indigenátus: 1728. V. 21.¹⁰¹

Lambeck Gergely klosterbrucki apát, a premontrei rend magyarországi általános helynöke, adományozás: 1764. VIII. 22.¹⁰² Indigenátus: 1764. X. 20.¹⁰³

FORRÁSOK

Királyi könyvek (KK) www.mol.arcanum.hu/moldigidat (Letöltés: 2015. február 24.)

HIVATKOZOTT IRODALOM

Bahlcke, Joachim 1997: Aristokraten aus dem Reich auf ungarischen Bischofsstühlen in der frühen Neuzeit. Zur Instrumentalisierung einer geistlichen Elite. *Ungarn Jahrbuch* (23.) 81–103.

Beales, Derek 2003: *Prosperity and Plunder. European Catholic Monasteries in the Age of Revolution, 1650–1815*. Cambridge.

95 KK 36. kötet 419–421.

96 KK 36. kötet 421.

97 KK 37. kötet 196–197.

98 KK 47. kötet 108–109.

99 KK 47. kötet 181–182.

100 KK 30. kötet 173–175.

101 Valner néven KK 36. kötet 134.

102 KK 47. kötet 91–92.

103 KK 47. kötet 92.

- Beke Margit (szerk.) 2003: *Esztergomi érsekek*. Budapest.
- Békefi Remig 1892: *A pilisi apátság története (1541–1814)* II. kötet. Pécs.
- Dóczy József 1832: *Története és viszontagságai Szent Gotthárdnak a tizenötödik századnak végétől a tizenkilencedik harmadáig*. Pest.
- Erdő Péter, 1991: *Egyházjog*. Budapest.
- Farkas Róbert 1902: *A jászóvári kanonokrend jubileumi névtára történeti bevezetéssel*. Budapest.
- Forgó András 2009: A 18. század elején visszatérő szerzetesi közösségek, mint a magyarországi rendi politika új szereplői. *Századok* (143.) 5. 1105–1122.
- Forgó András 2013a: Az egyházi rend a szatmári megegyezés utáni országos politikában. In: Forgó András (szerk.): *Az 1712. évi pozsonyi diéta egy ciszterci szerzetes szemével*. Pannonhalma–Veszprém, 7–63.
- Forgó András 2013b: Az osztrák bencések és a magyarországi nagypolitika. A bécsi skót apátság adminisztrátorának jelentései az 1764–1765. évi pozsonyi országgyűlésről. *Collectanea Sancti Martini editi. A Pannonhalmi Főapátság gyűjteményeinek értesítője* (1) 80–92.
- Forgó András 2014: Az egyházi középréteg politikai szerepvállalása a török kiűzése után. In: Hermann István (szerk.): *Padányi Bíró Márton veszprémi püspök emlékezete*. Veszprém, 25–38.
- Fraknói Vilmos 1895: *A magyar királyi kegyúri jog Szent Istvántól Mária Teréziáig. Történeti tanulmány*. Budapest.
- Füssy Tamás 1902: *A zalavári apátság története. A legrégebb időktől fogva napjainkig*. Budapest.
- Hervay Ferenc Levente 1984: *Repertorium historicum ordinis cisterciensis in Hungaria*. Róma.
- Illésy János – Pettkó Béla 1895: *A Királyi Könyvek. Jegyzéke a bennük foglalt cím, címer és honosság adományozásának, 1527–1867*. Budapest. (Reprint: Budapest, 1998)
- Kovács Imre 1991: *A türjei Premontrei Prépostság története*. Zalaegerszeg.
- Lashofer, Clemens Anton 1983: *Professbuch des Benediktinerstiftes Göttweig. Zur 900-Jahr-Feier der Gründung des Klosters*. Sankt Ottilien.
- Molnár Antal 2006: *A bátai apátság és népei a török korban*. Budapest.
- Siptár Dániel 2009: A ciszterciek XVII–XVIII. századi visszatérése Magyarországra. In: Guitman Barnabás (szerk.): *A ciszterci rend Magyarországon és Közép-Európában*. Piliscsaba, 293–316.

- Szijártó M. István 2005: *A diéta. A magyar rendek és az országgyűlés, 1708–1792*. Budapest.
- Zlinszkykéné Sternegg Mária 1981: A szentgotthárdi apátság története és művészeti emlékei (1183–1878). In: Kuntár Lajos – Szabó László (szerk.): *Szentgotthárd. Helytörténeti, művelődéstörténeti, helyismereti tanulmányok*. Szombathely, 365–540.

Az indigenákról sokkal több mítosz kering a magyar történetírásban, mint ahány kutatás foglalkozott velük, sokkal több a kérdőjel, mint a tény. Szoktak úgy gondolni a honfűsített idegenekre, mint Bécs trójai falovára, a Habsburg-politika engedelmes eszközeire az ellenzékiiségre hajlamos született magyarokkal szemben. De egyáltalán megjelentek-e a diétákon, vagy küldtek-e legalább követeket maguk helyett? És ha igen, utasították-e őket a kormánypárti álláspontok támogatására, vagy ezek a követek éppen az ellenzékét erősítették? Vannak anekdotikus példáink a teljesen asszimilálódó indigenákra, akikből a magyar rendi-nemesi jogok harcos védelmezői lettek, de vajon általános jelenség volt a magyar rendiségbe való teljes strukturális és érzelmi integráció?

Egyáltalán kik voltak az indigenák? Mennyire teljes az a névsor, amelyet a Magyar Törvénytárból nyerhetünk? Mennyiben jelent megoldást az, ha a Királyi könyvekhez fordulunk? Letették-e az indigenák ténylegesen az előírt esküt, és befizették-e a megkívánt taksát? Ha nem, akkor vajon miért nem tettek sohasem érdemi lépéseket a magyar rendek az indigenák listáinak megrostálása irányába?

Ilyen kérdések megvizsgálására gyűltek össze a kora újkori és újkori magyar rendiség kutatói arra a műhelykonferenciára az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 2014 szeptemberében, amely elsőként tett kísérletet az indigenák problematikájának minél átfogóbb feltárására. Jelen kötet ezen előadások tanulmányú formált változatát tartalmazza.

ISBN 978-963-284-857-0

9 789632 848570